

LAW & NEWS

פסיקה תקדימית: אגרות רישום מוקדם של מזון ואגרות שחרור מהסגר נגבות בחוסר סמכות!

עו"ד אביגדור דורות, עו"ד אליס אברמוביץ

עוד לא יבשה הדיו על פסק דינו התקדימי של בית המשפט העליון מיום 14.4.15, שבהרכב של תשעה שופטים, חייב את עיריית ירושלים להשיב אגרת פינוי אשפה שגבתה בחוסר סמכות במשך שנים, וכבר ניתן פסק דין נוסף, המיישם את ההלכה שנקבעה: יבואניות מזון מקבוצות ויליפוד, שטראוס, סידס וויסוצקי, שיוצגו על ידי משרדנו, הגישו, בשנת 2009, תביעות כספיות נגד משרד הבריאות. במסגרת זו, עתרו החברות כי בית המשפט יחייב את משרד הבריאות להשיב להן את כל אגרות הרישום המוקדם שנגבו מהן במהלך שבע השנים שקדמו לתביעה. תביעותיהן אלה אוחדו עם תביעותיהן של יבואניות מזון אחרות, אשר תבעו, בנוסף, גם החזר של אגרות שחרור מהסגר של מזון מיובא.

בפסק דין שניתן אתמול (13.5.15), קבע בית משפט השלום בראשון לציון כי הצדק הוא עם התובעות, שכן בחינת החיקוקים הרלוונטיים מעלה, שהן גביית אגרות הרישום המוקדם והן גביית אגרות השחרור מהסגר, נעשו שתיהן ללא כל סמכות שבדין, והגבייה - בשני המקרים - הייתה, ועודנה, בלתי חוקית בעליל.

עוד נקבע בפסק הדין, כי עצם העובדה שבשנת 2001 הגיש איגוד לשכות המסחר עתירה לבג"ץ נגד משרד הבריאות, במסגרתה טען לאי-חוקיות גבייתן של אותן אגרות, אינה מפקיעה את זכותן של החברות התובעות לתבוע את השבת האגרות שנגבו בחוסר סמכות, וזאת על אף העובדה שהעתירה האמורה נמחקה, בסופו של דבר, בשנת 2007, בהסכמה. זאת, שכן "מחיקת עתירה על ידי מי שאינו בעל הדין עצמו, אינה יכולה להוות הסכמה למעשה בלתי חוקי, שהרי אין אדם רשאי להסכים למעשה בלתי חוקי, והדברים נכונים ביתר שאת בדיני המס...". כן נקבע, כממצא עובדתי, כי רוב החברות התובעות כלל לא היו חברות באיגוד לשכות המסחר בתקופה הרלוונטית, וכי גם אם נניח שהאיגוד הוסמך לייצגן, הרי שבהודעת המחיקה שלו לבג"ץ נכתב כי המחיקה נעשת "מבלי לוותר על טענות", ועל כן ממילא לא היה בה כל ויתור.

אשר על כן, ולאור ההלכה שנקבעה בעניין עיריית ירושלים, קבע בית המשפט כי קמה להן, ליבואניות המזון, עילת השבה עצמאית של האגרות ששולמו, מכוח חוק עשיית עושר ולא במשפט. זאת, בשעה שלמשרד הבריאות לא עומדת כל הגנה מפני תביעות השבה אלו.

במסגרת זו, דחה בית המשפט את טענות ההגנה שהעלתה המדינה: הגנת התקציב נדחתה מן הטעם שלא עלה בידי המדינה להוכיח כי חיובה בהשבת כל האגרות שגבתה תביא לפגיעה אנושה בתקציבה, וכפועל יוצא מכך – בשירות שמעניק משרד הבריאות לציבור; הגנת הגלגול נדחתה הן מהבחינה המעשית, מפני שהמדינה לא הוכיחה, ולו לכאורה, כי יבואניות המזון גלגלו את עלויות האגרות במחירי המכירה של המוצרים המיובאים, והן מהבחינה העקרונית, שכן "ברמה הנורמטיבית והערכית אין מקום להכיר בהגנה, אשר מוציאה את הרשות, אשר גבתה ביוזעין מסים שלא כחוק, כשידה על העליונה, ועל כן אין מקום, ככלל, ליתן למדינה פטור מהשבת המסים עקב טענת גלגול – גם אם זו הוכחה... הכרה בהגנת הגלגול מגדילה את הכנסותיה הלא חוקיות של המדינה מתשלומי חובה שהוטלו שלא כדין, וזו תוצאה שלא ניתן להצדיק, מבחינה נורמטיבית, בשום מצב"; הגנת תום הלב נדחתה, בנימוק כי משרד הבריאות גבה את האגרות מהיבואנים בידיעה ברורה שהגבייה אינה חוקית, או לכל הפחות "בעצימת עיניים (חזקה ביותר) לאפשרות זו".

משרד הבריאות הפנה את תשומת לבו של בית המשפט לכך, שעל פי פסק הדין של בית המשפט העליון בעניין עיריית ירושלים, רשאי בית המשפט להעניק לה הגנה בדמות בטלות יחסית, ועתרה, על כן, כי בית המשפט ייקבע כי לפסק דינו תהיה תחולה פרוספקטיבית בלבד, דהיינו כי ייקבע שעל משרד הבריאות לחדול לאלתר מגביית האגרות הלא חוקיות, אולם ישלול את ההשבה ביחס לעבר. בית המשפט דחה גם טענה נוספת זו בשתי ידיים, בקבעו כי "גביית מסים ואגרות שלא כדין מחייבת השבה ללא קיבעת פרוספקטיביות. עוצמת הפגיעה בשלטון החוק ובקניין הפרט, המהווה ערך חוקתי מוגן, הגלומה בגביית מסים ללא סמכות שבדין היא כה גדולה, עד אשר נקודת המוצא חייבת להיות השבה מלאה ומידית של כספי המסים שנגבו שלא כדין".

עם זאת, נקבע כי לפי סעיף 2 לחוק עשיית עושר ולא במשפט, רשאי בית המשפט להורות על פטור חלקי מהשבה, אם ראה נסיבות העושות את ההשבה בלתי צודקת. בענייננו, קבע בית המשפט, נהנו יבואניות המזון מקיומו של פיקוח משרד הבריאות על המזון המיובא, שכן קיומו של מנגנון פיקוח זה העניק להן הגנה מפני תביעות פליליות ואזרחיות, בגין נזק שנגרם לצרכן מייבוא מזון פגום. לאור זאת, הפחית בית המשפט סך של 30% מסכומי האגרות שנתבעו והוכחו בפניו.

עוד התברר, במסגרת ההליך, כי בין השנים 2004-2010 גבה משרד הבריאות אגרות יבוא מזון בשיעור הקרוב ל-208 מיליון ₪, וזאת מכלל יבואני המזון בישראל. משמעות הדבר היא, כי קבלת תביעת החברות כאן חושפת, למעשה, את משרד הבריאות לתביעות השבה של יבואני מזון בסכום זה, ולמעשה, כבר במועד פסק הדין תלויות ועומדות בפני בתי המשפט ברחבי הארץ לפחות עשר תביעות השבה של אגרות, שהגישו יבואני מזון, ושסכומן הוא כ-23 מיליון ₪.

[ת"א (ראשון לציון) 1632/09 ג. ויליפוד ו-10 אחרות נ' מדינת ישראל, משרד הבריאות, פסק דינו של כב' השופט רפי ארניה מיום 13.5.15. התובעות יוצגו על ידי עורכי הדין אביגדור דורות ואליס אברמוביץ, ממשרד איתן, מהולל & שדות, והנתבעת יוצגה על ידי עורכת הדין מיכל פליגלר מפרקליטות מחוז תל אביב).